

Dostęp do adwokata jako środek zapobiegający złemu traktowaniu

*Wyciąg z Dwudziestego Sprawozdania Ogólnego,
opublikowany w 2011*

18. Umożliwienie osobom zatrzymanym przez policję dostępu do adwokata jest podstawowym zabezpieczeniem przed złym traktowaniem. Istnienie tej możliwości ma zniechęcający wpływ na tych, którzy są skłonni do złego traktowania zatrzymanych osób. Ponadto prawnik jest w znakomitej pozycji, by podejmować odpowiednie działania jeśli złe traktowanie faktycznie ma miejsce.

19. Aby być w pełni skuteczne, prawo dostępu do adwokata powinno być zagwarantowane od samego początku pozbawienia osoby wolności¹. W rzeczy samej CPT wielokrotnie stwierdzał, że okres następujący natychmiast po pozbawieniu wolności, to czas, w którym ryzyko zastraszenia i fizycznego złego traktowania jest największe. Ponadto prawo dostępu do adwokata powinno mieć zastosowanie od chwili pozbawienia wolności, bez względu na status prawny osoby, o którą chodzi; a dokładniej, korzystanie z tego prawa nie powinno być uzależnione od formalnego uznania danej osoby za „podejrzanego”. Przykładowo, w wielu systemach prawnych w Europie osoby mogą zostać zobligowane do uczestniczenia i pozostawania w budynkach organów egzekwowania prawa przez określony czas, jako „świadkowie”, czy też w celu odbycia „rozmów informacyjnych”; CPT wie z doświadczenia, że osoby te podlegają poważnemu ryzyku złego traktowania.

20. Z prawa dostępu do adwokata powinien korzystać każdy kto jest pozbawiony wolności, bez względu na to, jak „niewielkiej wagi” jest czyn, o który jest podejrzewany. W wielu krajach wizytowanych przez CPT osoby mogły być pozbawiane wolności na kilka tygodni za tzw. przestępstwa „administracyjne”. Komitet nie widzi żadnego usprawiedliwienia dla pozbawiania takich osób prawa dostępu do adwokata. Ponadto, Komitet wielokrotnie spotykał się z praktyką pozbawiania wolności osób w rzeczywistości podejrzanych o popełnienie przestępstw karnych, które były formalnie pozbawione wolności w związku z przestępstwami administracyjnymi po to, by uniknąć stosowania gwarancji należnych podejrzanym w postępowaniach karnych; wyłączenie pewnych przestępstw z zakresu prawa dostępu do adwokata nieuchronnie niesie ryzyko pojawiania się luk w takim postępowaniu.

21. Podobnie, prawo dostępu do adwokata powinno mieć zastosowanie bez względu na wagę przestępstwa, o które osoba zatrzymana jest podejrzewana. W rzeczywistości osoby podejrzane o szczególnie poważne przestępstwa mogą się znaleźć pośród tych najbardziej narażonych na złe traktowanie i dlatego najbardziej potrzebują dostępu do adwokata. Dlatego też CPT sprzeciwia się

---

¹ Oczywiście w zależności od okoliczności danej sprawy prawo dostępu do adwokata może wchodzić w grę nawet na wcześniejszym etapie.

środkom, które przewidują z zasady systematyczne odmowy, na określony czas, dostępu do adwokata, osobom aresztowanym, które są podejrzane o popełnienie pewnych kategorii przestępstw (np. przestępstwa, które reguluje prawo antyterrorystyczne). Kwestia, czy ograniczenia prawa dostępu do adwokata są usprawiedliwione, powinna być oceniana w każdej sprawie indywidualnie, a nie powinna zależeć od kategorii przestępstwa².

22. CPT w pełni uznaje, że w wyjątkowych przypadkach może być konieczne opóźnienie o pewien czas dostępu osoby aresztowanej do adwokata z wyboru. Nie powinno to jednak skutkować całkowitą odmową prawa dostępu do adwokata w tym okresie. W takich przypadkach należy zorganizować niezagrażający uprawnionym interesom śledztwa dostęp do innego zaufanego adwokata. Jest całkowicie możliwe poczynienie satysfakcjonujących przygotowań z wyprzedzeniem dla tego typu sytuacji, w konsultacji z lokalną radą adwokacką, bądź stowarzyszeniem prawniczym.

23. Prawo dostępu do adwokata podczas zatrzymania przez policję musi obejmować prawo do spotkania z nim na osobności. Postrzegana jako zabezpieczenie przed złym traktowaniem (w odróżnieniu od środków zapewniających rzetelny proces), bezpośrednia fizyczna obecność adwokata przy zatrzymanej osobie jest w oczywisty sposób niezbędna. Jest to jedyny sposób mogący zapewnić właściwą ocenę fizycznego i psychicznego stanu danej osoby. Ponadto, jeśli spotkanie z adwokatem nie odbywa się na osobności, zatrzymana osoba może nie czuć się na tyle swobodnie, by ujawnić, w jaki sposób jest traktowana. Skoro zaakceptowano, że prawnik, o którego chodzi może nie być adwokatem wybranym przez zatrzymaną osobę, ale substytutem wybranym w uzgodnionej wcześniej procedurze, CPT nie widzi potrzeby uchylania poufności spotkań pomiędzy prawnikiem a zatrzymaną osobą.

24. Prawo dostępu do adwokata powinno również obejmować prawo do obecności adwokata w trakcie każdego przesłuchania prowadzonego przez policję, a adwokat ten powinien mieć możliwość interweniowania w czasie przesłuchania. Oczywiście nie powinno to powstrzymywać policji od natychmiastowego rozpoczęcia przesłuchiwanie zatrzymanej osoby, która skorzystała ze swojego prawa dostępu do adwokata, nawet zanim ten adwokat przybędzie, jeśli jest to usprawiedliwione zaistnieniem sytuacji niecierpiącej zwłoki w danej kwestii; nie należy też wykluczyć zmiany adwokata, który utrudnia właściwy przebieg przesłuchania. Jednak w razie zaistnienia takich sytuacji, policja jest odpowiedzialna za swoje działania.

25. Wreszcie, w celu zapewnienia pełnej skuteczności prawa dostępu do adwokata w czasie zatrzymania przez policję w praktyce, należy wprowadzić do przepisów regulujących postępowanie karne odpowiednie przepisy umożliwiające na tym wczesnym stadium postępowania korzystanie z prawa do adwokata osobom, których na to nie stać.

---

² Można się tutaj odnieść do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Salduz p. Turcji* (27 listopada 2008), w którym Trybunał stwierdził, że "... Artykuł 6§1 [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka] wymaga, jako zasady, by prawo przewidywało dostęp do adwokata, ..., chyba, że zostanie wykazane, że w świetle szczególnych okoliczności danej sprawy są nieodparte powody, by to prawo ograniczyć." (paragraf 55).